

ž nĭma sĭma, sĕmo z mĕnom nĕ i odĭde poĉĭvĕti kaj dĕlŝe mĕre, a jĕ ostĕnem sĕma kaj kaŝĭrŭka na kriŝĕju (kriŝĕnju, raskrŝĕu).¹

Poslije premijere pojavili su se, kao i uvijek, kritičari. Nije običaj kazališnih ljudi da odgovaraju na kritike, pa ne ću ni ja. Ali kritika »Studentskog lista«, baš zato, što govori u ime naše mlade generacije, takva je, da se moramo na nju osvrnuti, kako bi se neke stvari stavile na svoje pravo mjesto. Tamo se naime kaže: »Drama ima posebnu humorističku vrijednost zbog kajkavskog narječja, koje se lako razumije i djeluje u tom seoskom ambijentu kompatibilno. No ipak od nekih mlađih članova (na pr. Jana) nije najbolje svladano, pa negdje akcenti naginju na čakavštinu.«

Na prvu tvrdnju, na »humorističku vrijednost zbog kajkavskog narječja«, odgovoreno je stavkom ovoga članka, u kojem je naglašeno, da nismo htjeli praviti »vunspejavajne«, jer ta »smešna pripovest« i nije smiješna i jer dijalekti uopće, a kajkavski posebno, ne smiju biti instrument komike.

A čakavština? Bez obzira, što je kritika promašena u pitanju Jane, koja je rođena kajkavka, »naginjanje na čakavštinu« nije baš sasvim neumjesna primjedba. Jedno zbog toga, što bi svaki čakavac, kad bi pokušao osnovni Ivšićev (kajkavski) tekst akcentuirati čakavski, našao vrlo mnogo dodirnih točaka, a drugo, da opet citiram prof. Ivšića, što: »God. 1599. naseljuje grad Zagreb bihaćke bjeGUNCE na svome imanju Hrašću kod Odre«, pa dalje: »Turopolje je u 16. vijeku puno i popova glagoljaša, koji su zacijelo ovamo došli s juga« (Ivšić, o. c. 78); razmaknuti slog njegov).

Kakvi su ti čakavski utjecaji i koliko ih je, ne može se raspravljati u časopisu, kao što je ovaj naš. Ovdje je dovoljno naglasiti, da bi ih moglo biti, a ako ne, onda je ono, što izgleda čakavsko, jednom i drugom govoru (pa i staroštokavskom) zajedničko, t. j. prahrvatsko.²

JOŠ O OBLIKU FUTURA PRVOG

Jovan Uuković

Da bi se našlo rješenje kako da se piše futur I u novom, zajedničkom našem pravopisu kad enklitika u ovom obliku zauzima postpozitivno mesto, M. Stevanović je postavio pitanje i dao odgovor u članku: *Složeni glagolski*

¹ Dugo *a* nije pretvarano u *o*, kako je u dijalektu, nego je ostavljeno prema autorovu tekstu.

² Kao što je poznato, sprema se i film »Svoga tela gospodar«. U interesu općenitog razumijevanja teksta na teritoriju čitave naše zemlje, odustali smo za film od akcentuacije, kakva je opisana u ovom članku, i primijenili kajkavsku »koine«, za koju smo mislili, da će biti pristupačna i gledaocima izvan kajkavskih krajeva.

oblik ili složenica? (*Naš jezik*, nova serija, knj. VI, str. 209—224), na što je Lj. Jonke odgovorio pod naslovom: *Je li futur I. složenica?* (*Jezik*, druga sveska za 1955—1956 godinu)¹. U člancima je lepo rasvetljena istoriska strana u načinu pisanja ovog oblika, i autori su, oslanjajući se na naučne razloge koji govore u prilog jednog ili drugog dosadašnjeg načina pisanja, došli do suprotnih rešenja, — i jedan i drugi su ostali na pozicijama svoje dosadašnje prakse, odnosno ukorenjene prakse u svojim kulturnim sferama. Ne ostaje nam ništa drugo nego da odmerimo vrednost argumenata iznesenih na jednoj i drugoj strani.

Ovde treba poći od obrazloženja koje je Maretića opredelilo da pretpostavi pisanje *pisat ću*, *govorit ću* i sl. Ne mogavši se prikloniti Vukovu pravopisnom obliku *писаћу* i sl., Maretić kaže: »Pisati pak *misлити ćу*, *čuvати ćeš*, *plesати ćemo* nije Vuk mogao, jer takvih oblika nije on nikad čuo u dobrom štokavskom narodnom govoru. Ali kad svi pišemo *opet ću* (doći), *dvaпут ćeš* (dati), *kad ćeš* (otići), *sad ćemo* (vidjeti), premda govorimo *opeću*, *dvaпућеš*, *kaćeš*, *saćemo*, mislim, da nije protivno fonetičkom pravopisu ni pisanje *misлит ćу*, *čuvat ćeš* . . . osobito, što se oblici *misлит*, *čuvat* često nalaze u narodnim pjesmama svih štokavskih govora . . . ; uostalom pisanju *misličу* protivi se činjenica, što se enklitike nikad ne pišu zajedno s riječju, koja je pred njima (dakle ne *govoriosam*, *čudimse*, nego *govorio sam*, *čudim se* itd.).«²

Pokušajmo u razmatranje problema uneti još ponešto svetla, u analizi ovako iznesenih činjenica da vidimo koliko je Stevanović imao prava (i pre njega Stojićević) da obesnaži Maretićeve razloge, ili Jonke da ih potpuno usvoji i potkrepi.

Kao prvo pitanje nam se nameće: koliko je Maretić imao pravo da za način pisanja uporedi *opet ćeš* i sl. i *pisat ću*, i dokle se to jedno s drugim može izjednačavati u smislu pravopisnih oblika? — Kad bi naš izgovor bio uvek samo *opeću doći*, *kaćeš ići* i sl., kao što je *писаћу* i *misličу*, onda bi ovaj Maretićev argumenat bio uverljiviji. Ali se mora voditi računa i o tome da imamo jedini izgovor futura sa ovakvim položajem enklitike *misličу* (a nikad *misлит ćу*, kako je davno još Vj. Babukić primetio da se »to t ne čuje«), a da se oblik sa sličnim fonetskim uslovima običnog izgovora *opeću* i u narodnom govoru razglaba u *opet ću* i sl., a književni izgovor uvek i treba da bude takav. Kad i u običnom govoru, u jednom određenom tempu govora, čujemo: *dvaпут ćeš* mi doći, i sl., a nikad, ma kako se pravile pauze između reči, — *pisat ćeš mi*, — onda se za teorisku stranu našeg pitanja može izvući jedan, po mom mišljenju, siguran, zaključak: zato što jezičko osećanje (kad ono nije opterećeno vizuelnim momentom, po načinu pisanja)

¹ Stevanović je ponovo tretirao ovo pitanje u članku *Još nešto o obliku futura*, NJ-n. s. VII, 140—153.

² *Gramatika i stilistika* — 1931, str. 33.

tretira izraz *opet ćeš* kao dve reči, i kad ih izgovori čovek u slivenom obliku kao jednu (*opećeš*), postoji i izgovor običan sa čisto uspostavljenim granicama između reči kao govornih celina; a zato što više toga osećanja nemamo u slučaju izgovora *pisaću*, postaje sasvim neprirodan izgovor *pisat ću*.

Da bi naši zaključci bili sigurniji, treba postaviti i pitanje: zašto nemamo (što je Maretić dobro rekao) »u dobrom štokavskom govoru« izgovor *pisati ću* — ili *pisat ću*? To je samo zato što naše jezičko osećanje više ne razglaba ovaj glagolski oblik, u ovakvom poretku njegovih delova, u infinitiv i njegovu enklitiku, — ne uspostavlja se, kad je reč samo o narodnom govoru, nijedan od dvaju glasovnih oblika infinitiva — *pisati* ili *pisat*. Kad je do toga došlo u procesu srastanja delova u složenom glagolskom obliku, i pored toga što jedna njegova forma ostaje uvek sa karakterom složenog glagolskog oblika (*ja* ću *pisati* ili (*ja*) ću *pisat*, u narodnom govoru pored prvog oblika infinitiva, onda se tu zbilja mogu uočiti i izvesne zakonitosti u srastanju delova u složenom glagolskom obliku, u smislu složenice. Da se o takve zakonitosti ne bismo ogrešili kad ovako upoređujemo izraze raznorodnih kategorija, treba brižljivije činjenice podvrći analizi.

Jonke i Stevanović mogu različite zaključke izvoditi, ili se saglašavati sa različitim zaključcima, argumentišući ih svaki na svoj način, kad upoređuju izgovor izraza *pisat ću* ili *pisaću*, ali će oba jednako, po osećanju smisla za dobru kulturu reči, iza katedre svojim studentima izgovarati: *opet ćeš doći, dva puta ćemo ovo ponoviti* — i sl. Ovde vlada, i treba da vlada, zakonitost književnog izgovora, po kome, u smislu fonetskog pravopisa, *glas koji nikad ne izgovaramo, nikad ga i ne pišemo*, — *bez obzira kako mi, na ovaj ili onaj način, možemo što izgovarati u svom domaćem razgovornom načinu izražavanja*.

Ako danas, i protiv fonetskog principa u pravopisu, pišemo *sredstvo*, mi se i svojim izgovorom prilagođavamo načinu pisanja: zato što pišem *sredstvo*, moj izgovor obično neće biti sretstvo, nego sa izvesnom pauzom i izvesnom zvučnošću dentala, *sredstvo*; ili: od načina pisanja prideva *sudij-ski* i sl. treba da zavisi i izgovor — da li će biti i izvesne, ovde moguće, artikulacije glasa *j*. Pisani lik reči deluje u fonetskom pravopisu, kakav je naš, i na njen akustički lik, i do izvesne mere ga može menjati, — i uvek jezičko osećanje književno obrazovanog čoveka traži sklad između jednog i drugog.

Da bi se jasnije uočila razlika u uslovima pod kojima se fonetski vezuju izrazi *opet ću, dva puta ćeš* i sl., na jednoj, i *pisat ću*, na drugoj strani, moramo imati na umu i ovo: U prvom slučaju dolaze u međusoban dodir reči dveju različitih kategorija (prilog i glagolski oblik), pri čemu enklitika s prilogom čini *samo izgovornu jedinicu*, a semantički je vezana za svoj glavni deo glagolskog oblika (*opet ćeš doći*) i *s njim čini semantičku jedi-*

nicu, — i zato može biti *samo* fonetskog slivanja i glasovne deformacije u sastavnim delovima jedne akcenatske jedinice, ako je samo akcenatska. U svesti se uvek raščlanjuju delovi *opet ćeš doći*, ma kako drukčije delovali zakoni raščlanjivanja izraza na posebne izgovorne jedinice.

Kad se stvari posmatraju u svetlu uzajamnih odnosa izgovornih momenta, s jedne, i semantičkih, s druge strane, onda argumentacija pomoću upoređivanja izraza *opet ćeš* i *pisat ćeš* gubi čvrstinu tla na kome je zasnovana.

I sad treba rasvetliti sa druge strane naš problem, na koju nas je uputio Maretić upoređujući *pisat ću* i *govorio sam*. I Stojićević, i, posle njega, Stevanović su se trudili da obesnaže i ovo Maretićevo upoređenje, ali su argumenti za Jonkea i ovde delovali neuverljivo. Ja mislim da i u ovom još ponešto treba uzeti u razmatranje, što ne sme biti zanemareno u našoj stručnoj analizi. Kad se stvari posmatraju na čisto semantičkoj osnovi, odmah moram reći da se potpuno mogu složiti s Jonkeom kad on odbija Stevanovićev argumenat vezan za promenu značenja u enklitičkom delu posmatranog oblika.³ I u obliku *pisat ću* — *pisaću* i u obliku *govorio sam* enklitike nisu posebne sintaktičko-leksičke jedinice (one mogu biti leksičke jedinice samo po formi), nego su čisto morfološki elementi, i kao reči sa »ispražnjenim« značenjem u odnosu na svoje glagolske osnove služe za građenje posebnih glagolskih oblika. Zato u istom značenju u jednom jeziku može biti upotrebljen složen (*pisao sam*), a u drugom prost oblik (uporedi u latinskom *scripsi* ili *scribebam*). Na drugoj strani je, dakle, težište našeg problema: treba dobro rasvetliti morfološko-fonetske uslove naših ovde datih glagolskih oblika. U obliku *govorio sam* imamo potpuno očuvane glasovne oblike sastavnih delova, i nijedan od njih nije uticao na glasovnu deformaciju drugog sastavnog dela. U obliku *pisaću* u glasovnom stapanju glavni oblik glagolskog dela pretrpeo je glasovnu promenu i on se više, kao što smo videli, u izgovoru ne uspostavlja (vidi i kod Stevanovića pokazanu sličnost sa francuskim futurom). Prema tome, mogu se sigurno razgraničiti naši perfekatski i futurski oblici u odnosu na naš problem.

Sad je za nas od principske važnosti da ispitamo uslove pod kojim u složenom glagolskom obliku nastaje srastanje njegovih delova. Koje su sve specifičnosti kojima se može razgraničiti ovaj morfološki proces? Jedan od dvaju sastavnih delova mora biti glasovno oštećen, i to tako da se oni u punom izgovoru prestanu više upotrebljavati. U francuskom obliku (*nous parlerons*) stradao je enklitički deo glasovnog sastava, i posle toga nije se moglo osetiti ni (*je*) *parlerai* kao složen glagolski oblik, iako imamo delove u glasovnim oblicima kako se javljaju i kao posebni; u latinskom preteri-

³ Ovo činim i posle Stevanovićeve šireg razlaganja o semantičkoj strani našega pitanja u drugom članku. — v. NJ-n. s. VII, str. 142—144.

treba u osnovi jedno i drugo distingirati: u razvijanju odrične forme glasovni proces srastanja negacije sa pomoćnim glagolskim oblikom, dok je on još mogao biti i u punom glasovnom obliku (i bez voluntativnog značenja): *ne hòću > ne òću > néću* (pisati) ograničio je kretanje pomoćnog glagola uopšte u poretku reči, i onemogućio dobijanje postpozitivnog položaja enklitike. Kad bismo imali, pored *neću* (ti) *pisati* (u smislu futura prvog) i *pisat(i) neću* (ti), onda bi, svakako, i Jonke imao više uporišta da brani stanovište po kome je futur I i u formi o kojoj diskutujemo složen glagolski oblik. — Ovaj glasovni proces srastanja negacije je uslovio i to da jezik nije našao načina da formalnim sredstvima glagolskog oblika diferencira futursko značenje *neću pisati* od voluntativnog *neću pisati*, kao što je mogao diferencirati (ja) *ću pisati* i *hoću pisati*. Potvrdna i odrična forma ovog našeg oblika išle su u istoriskom razvitku svaka svojim putem i zato se, po mom mišljenju, ni iz ovog upoređivanja ne da izvesti valjan zaključak u korist Jonkeova gledanja na naš problem.⁸

Jonke je dobro učinio što se nije poslužio još jednim argumentom, koji se u našoj stručnoj diskusiji ističe, i kome se, rekao bih, pripisuje prilično velika vrednost. Ukazuje se na odnos glasovnih oblika *tresti: trešćeš*, kako se u ovakvom načinu pisanja vrši neko, kako bismo rekli, glasovno razjednačavanje oblika iste reči. Neka i ne uporedimo ove oblike po međusobnom glasovnom odnosu sa glasovnim oblicima *list: lišće, hrast: hrašće* (to su ipak odnosi srodnih reči), uzmimo glasovni odnos oblika padežnih: *kost: košću, mast: mašću*, — da i ne govorimo o mnogim drugim slučajevima gde se oblici jedne reči pišu samo tako zato što im je izgovor takav, a ne sporimo se oko toga kako ih je najbolje pisati.

Na jednom od dva stajališta se može čovek nalaziti kad hoće da opravdava način pisanja *pisat ću*: na stajalištu naučnih razloga, kao što je to činio Jonke (posebna je stvar sa koliko težinom argumenata, i kad oni nisu bezvredni, može takvo pisanje i opravdati) i na stajalištu ukorenjene prakse na jednoj strani naše jezičke teritorije. Mišljenje po kome, iako naučni razlozi više govore u prilog kontrahiranog futura — *писаću* (a ljudi koji tako misle i u Zagrebu, računam, među stručnjacima nisu usamljeni), treba zadržati oba načina (ne, naravno, kao dosada u smislu regionalne razgraničenosti) ima svoga opravdanja, ali ja bih se najradije priključio Jonkeu, i Stevanoviću, da »ako se s naučnim razlozima utvrdi, da je to složeni gla-

⁸ Odavde može biti i sasvim razumljivo što imamo na jednoj strani: samo — *neću nositi koku na pazar*, a naporedo: ja *ću nositi koku na pazar* — i: *nosiću koku na pazar*, — ali u vrednosti futura II: ako *ne htjedbudeš* nositi koku na pazar, — pored: ako *ne budeš htio* nositi koku na pazar (vidi kod Jonkea na str. 47). Enklitika u njenu postpozitivnom položaju ni u jednom slučaju nije išla s negacijom, iako je u prepozitivnom položaju uvek s njom vezana u jednu izgovornu celinu.

talnom obliku *laudaveram* (pl. perf.) stradao je, slično našem futurskom obliku, glavni sastavni deo (*laudav(i)eram*). I tako to u jezicima biva.⁴

Naš futur, ovakav kakav je, i pored svega toga, nosi svoje specifičnosti. On je imao uslova, i pored toga što je zadržao svoju složenu formu u jednom poretku sastavnih delova, da se u obliku sa postpozitivnim položajem enklitike oseti kao glagolski oblik sa potpuno sraslim sastavnim delovima, — ili, da još jedanput postavimo pitanje: je li imao te uslove?

Meni se čini, da se, i po onome što je dosad o ovom problemu rečeno (Stojićević i Stevanović), na to pitanje može samo potvrdno odgovoriti. Nasuprot Maretićevu mišljenju da »se enklitike nikad ne pišu s riječju koja je pred njima«, ukazano je na poseban oblik futura drugog *mogbudem*, *htjedbudem*, i sl., gde je enklitika u postpozitivnom položaju srasla sa prethodnim delom, i oblik nikako drukčije ne pišemo nego kao jednu reč. Ma koliko moglo izgledati da je upoređivanje oblika *htjedbudem* i *pisaću* za naše pitanje od manje važnosti zato što se u prvom slučaju radi o obliku koji nema puno pravo na književnu upotrebu, razmatranje i jednog i drugog oblika u svetlosti zakonitih pojava u procesu srastanja glavnih i enklitičkih delova u složenim glagolskim oblicima dobija važno mesto u rasvetljavanju našega problema. Svejedno što se u savremenom književnom izrazu ne služimo oblikom *htjedbudem*, ipak mi taj oblik pišemo (u dijalogu i sl.), i ne pada nam na pamet da ga raščlanimo na sastavne delove, iako postoji paralelizam u izrazima: *ako budeš htio*, *ako budeš znao*: *ako htjedbudeš*, *ako znadbudeš* — // *ti ćeš pisati*: *pisat ćeš* (za onoga ko ovako piše futur drugi). Za Vuka koji je stvari rešavao po svom jezičkom osećanju, i koji i oblik *htjedbudem* nije tretirao kao neknjiževan, nije se moglo uopšte postaviti pitanje da piše *pisat ćeš* a da ne piše *htjet budeš*, jer su potpuno isti uslovi za raščlanjivanje složenice na sastavne delove, posmatrani i sa morfološke i sintaksičke strane. Isti su osnovni uslovi bili u razvoju ovih oblika od stanja otkad su se oni mogli osećati kao složeni do njihova stanja sa neraščlanjivim (u morfološkom smislu) delovima u jezičkom osećanju ljudi koji su se njima služili.

U našoj prošlosti, a i danas u ponekim govorima, vlada i potpuniji paralelizam u oblicima: (ako) *budeš znati*: (ako) *znadbudeš* — i... *ćeš znati*: *znaćeš*. U primerima tipa *znadbudeš* ogleda se isti princip u procesu srastanja na koji je gore ukazano: u dodiru glavnog glagolskog dela i pomoćnog stradao je pomoćni deo oblika, ovde ne u pogledu svoga glasovnog sklopa nego u gubljenju svoga akcenta, sa kojim se inače on i u svojstvu pomoćnog glagola javlja (uporedi: *ako būdeš znāo* (znāti) i: *ako znādbudēš*).

U procesu srastanja sledili su momenti: prvo — neodvojivost pomoćnog

⁴ Slične pojave i u slovenskim jezicima za osvetljavanje ovoga pitanja mogu biti poučne, kao što je poljski perfekat i dr.

delu od glavnog oblika kad je ovaj prvi u postpozitivnom položaju *znat(i) budeš: pisat(i) ćeš* (uporedi u perfektu: *video sam ga*, oblik sa neodvojivim glagolskim delovima u redu reči u rečenici, — a: *video ga je*, gde se delovi složenog glagolskog oblika rastavljaju drugom enklitičkom rečju), — drugo, glasovna promena u obliku — u jednom slučaju gubljenje akcenta, u drugom glasovna kontrakcija, što je, kao što rekoah, za principsku stranu našega pitanja svejedno. Od stanja kakvo se ogleda, recimo, u primeru: pravina . . . neisplōnena mu bude . . . iz trinaestog veka⁵ (ne smeta to što je ovde pasivni oblik rečenice) do momenta kad se moglo napisati samo: ne smētō bude (uporedi *Povelje* — str. 433) može se utvrditi razvojna linija, gde će se naći jedan vremenski presek kad više oblik *bude* nije mogao biti ni odvojen drugom rečju od infinitiva niti akcentovan. Odavno u našem jeziku idu napoređo jedan s drugim oblici *budem iskati* (tko gode bude iskati — Pov. — 181), *budem dal* (što bude dalō, str. 152) i još druge forme futura drugog, tako da se ovaj oblik osećao i kao složen, a da su se u isto vreme stvarali i posebni uslovi za srastanje i menjanje oblika *znat(i) bude* u *znadbude*. Nemamo razloga da ne pretpostavimo da tadanjem narodnom govoru (početak XV veka) u Bosni nije odgovarao izraz: da nitko ne usmože (uzmože =bude mogao) ni *smiti byde* (=bude smeo) spomenuti (op. cit., str. 493), gde se u sklopu futura drugog mogao izgovarati i puni glasovni oblik infinitiva (ali, svakako, u ovom poretku ne više sa odvojivim delovima), pored oblika kakvi su u izrazu što ga nalazimo u istom tekstu povelje: što bude otlučeno — i: što godi budu otlučiti rečeni sudōe (str. 194). Dok je postojao, i gde je on još postojao, izgovor *smeti budem*, proces srastanja nije mogao biti završen, a kad se infinitiv u svom punom glasovnom obliku ovde više prestao pojavljivati (iako on kao takav u govoru u drugom sklopu ovoga glagolskog oblika još postoji), onda ga naš čovek nije drukčije mogao osećati nego kao što se u latinskom osećao oblik *laudaveram* i sl.⁶ I na ovaj način se, mislim, pridonosi sigurnijem zaključku o prirodi našeg futura I.⁷

Naša diskusija zahteva da uporedimo našu običnu formu futura I i sa njegovom odričnom formom, na što nas je Jonke uputio. Pre svega, ovde

⁵ Vidi Lj. Stojanović: *Stare srpske povelje i pisma*, — I., str. 5.

⁶ Kad Jonke kaže da Maretić »nije rekao, »da se enklitike nikada ne srastaju s rečima na koje se akcenatski naslanjaju«, nego da» se enklitike nikad ne pišu zajedno s riječju, koja je pred njima« (str. 46), opet nije opravdao Maretićevu argumentaciju, — kad znamo da u oblicima *hijedbudem*, *imadbudem* i sl. pišemo enklitiku u istom položaju sastavljenu sa glavnim glagolskim oblikom, a ne možemo reći da te oblike nikad ne pišemo, makar koliko oni bili dijalekatski. Da su glasovni oblici infinitiva *pisat*, *mislit* i sl. oblici književnog jezika, moglo bi se više pravdati i pisanje *pisat ću*, jer bi jezičkom osećanju književno obrazovanog čoveka lakše bilo raščlanjivati oblik na sastavne delove; a da su kojim slučajem oblici *smjedbudem* i sl. postali i književni, čini mi se da se ne bi postavljalo pitanje kako drukčije da se pišu.

⁷ Licentia poetica dopušta i izraze kao: *prenijeti ja ću*, *dokončati bog će* i sl. (vidi kod Jonkea str. 47), ali ja ih ne bih upoređivao sa oblicima običnog živog govora *pisat ću*, *smjedbudem* i sl., jer to ne doprinosi razbistravanju našega problema.

golski oblik, trebalo bi ga pisati odijeljeno (*nosit ću*), a ako se utvrdi, da je složenica, trebalo bi ga pisati zajedno (*писаću*)« (kod Jonkea — str. 45).

Još jedan argumenat dolazi u obzir pri razmatranju našega problema: uprošćeniji način pisanja odgovara našem pravopisu.

Koliko god ovaj momenat izgleda samo praktičnog karaktera, on se ne može izdvojiti potpuno iz okvira naučne argumentacije, kad stvari rešavamo na principima pravopisa u kome vredi osnovno pravilo: reči se pišu onako kako ih izgovaramo (a treba ih čitati onako kako ih pišemo).

Kad bismo našim rešenjem veliki broj ljudi doveli u položaj da uprošćeniji oblik dosadašnjeg svoga pisanja zamene komplikovanijim, teško bi to bilo opravdati, ako naučni razlozi ne bi bili i potpuno uverljivi, — jer je teško naviknuti jezičko osećanje na pisanje glasovnog oblika jedne reči koji potpuno odudara od izgovora. (Zato je sasvim razumljivo što bi se nesrazmerno veći broj ljudi našao da svoje *pisat ću* zameni i u pisanju oblikom *писаću* nego što bi bio obrnut slučaj.) Zar ima potrebe, kako mi je dobro napomenula jedna grupa zagrebačkih studenata, da jedan naš oblik reči »drukčije pišemo a drukčije čitamo«? Trebalo bi više pažnje posvetiti i tome koliko pravopisni oblik *pisat ću* navodi i na pogrešno čitanje i na loš izgovor uopšte, kao što su mi zagrebački studenti pomenuli imena dvojice zagrebačkih profesora Filozofskog fakulteta sa izgovorom *prevodit ćeš* i *biti će*.⁹

Koliko god se može i priznavati vrednosti argumentima u korist pisanja *pisat ću*, naučni argumenti su jači na drugoj strani. U svetlu naučne argumentacije trebalo bi priznati: a) da paralelizam izgovora *opeću* i *pisat ću* ima primenu samo u jednostranom posmatranju stvari; b) da i u našem jeziku postoji mogućnost srastanja glagolske enklitike sa njenim glavnim delom; c) da su negativni i pozitivni oblici futura imali posebno uslovljene razvitke; d) da je u našem pravopisu neprirodno pisati glagolski oblik kao složeni a čitati kao prosti. Ako Jonke, ili ko drugi, i dalje ne bude priznavao toliku vrednost naših argumenata, ili, ako mi na drugoj strani precenjujemo svoje argumente, ja ne sumnjam da će se jednoga dana moći objektivnije oceniti naučna vrednost svega što je dosad o ovom problemu rečeno i da će on u smislu naučne argumentacije biti potpuno rešen. Bilo bi bolje da se ne ostavlja vremenu ono što se danas na najbolji način može rešiti.

⁹ Po naknadnom obavještenju prof. Vukovića, a prema želji uredništva »Jezika«, da se jasnije kaže, tko su ti studenti i ti profesori, saznajemo, da su neki nepotpisani studenti uputili prof. Vukoviću anonimno pismo, u kojem navode dvojicu honorarnih nastavnika da tako govore. Oni ih dakako zovu pogrešno profesorima Filozofskog fakulteta. No treba li se osvrutati na anonimna pisma? (*Bilješka uredništva.*)

FUTUR I. JE ZAISTA SLOŽENO GLAGOLSKO VRIJEME

Ljudevit Jonke

Možda će se čitaoci »Jezika« začuditi, što još uvijek raspravljamo o tome, kako treba da se piše oblik futura prvog, kad je o tom Pravopisna komisija već rekla svoju riječ. Kao što sam izvijestio u 3. broju ovogodišnjeg »Jezika« na str. 71., Pravopisna komisija predlaže u ovom pitanju dvojno rješenje: *pisaću* i *pisat ću*, *plešću* i *plest ću*. To dvojno rješenje vrijedilo bi na čitavom hrvatskosrpskom jezičnom području prema slobodnom izboru samoga pisca. »Oba načina pisanja«, kaže se u obrazloženju Komisije, »imaju dugu tradiciju i imaju svoju opravdanost, pa se stoga kao dvostrukost ostavljaju za čitavo područje hrvatskosrpskoga jezika prema slobodnom izboru samoga pisca. Dakako, u jednom članku, zadaći, raspravi ili knjizi može se upotrebljavati samo jedan od spomenutih načina, onaj, koji odabere pisac.«

Prije nego je Pravopisna komisija donijela takav zaključak, postojala su među njezinim članovima dva shvaćanja, oba zasnovana na naučnim postavkama. Po jednom mišljenju, koje je formulirao prof. Stevanović u člancima u »Našem jeziku«, oblik futura I. jest složenica, pa ga stoga treba i pisati zajedno (*pisaću*, *plešću*). Po drugom mišljenju, koje je iznio pisac ovih redaka u 2. broju prošloga godišta i u 4. broju ovoga godišta »Jezika«, futur I. nije složenica, nego složeno glagolsko vrijeme, kao što je i perfekt, pa ga stoga treba i pisati odvojeno (*pisat ću*, *plest ću*). Ni jedno od tih mišljenja nije dobilo dovoljnu većinu glasova u Pravopisnoj komisiji, koja je pored toga kriterija uzimala u obzir i dugu tradiciju dvojakog načina pisanja u hrvatskoj i srpskoj književnosti, pa je stoga i zaključeno, da se i u novi pravopis unese dvostruki način pisanja futura I. na čitavom hrvatskosrpskom jezičnom području. Pošto je takav zaključak već donesen, član Pravopisne komisije i profesor sarajevskog Filozofskog fakulteta dr. Jovan Vuković poslao je uredništvu »Jezika« svoj članak »Još o obliku futura prvog«, kojim zapravo otvara diskusiju o tom zaključku Pravopisne komisije i zalaže se za jedinstveno rješenje toga pitanja na temelju razloga, koje on iznosi, te kao takvo jedinstveno rješenje predlaže sastavljen način pisanja (*pisaću*, *plešću*). Dakako, u to raspravljanje mogu sad ući i drugi naučni, književni i prosvjetni radnici, a budući da se prof. Vuković dosta često osvrće i na moje već štampano mišljenje, sad prihvaćajući ga, a sad odbijajući ga, razumljivo je, što se i ja među prvima javljam za riječ. No jer sam već prilično o tom pitanju govorio, zadržat ću se samo na glavnijim postavkama prof. Vukovića.

Osnovna je postavka prof. Vukovića, da je oblik futura I. *pisaću*, *plešću* složenica, i to otprilike onakva tipa, kao što je francuski futur *je parlerai*